

НИКЕО-ЦАРИГРАДСКИЯТ СИМВОЛ НА ВЯРАТА

Символите в християнството присъстват от самото начало и за тях има свидетелства още в катакомбите от първите векове на Църквата. Господ Христос е бил представян символично или като риба (от гр. ΙΧΘΥΣ - Иисус Христос Син Божий Спасител'), или като Агнец Божий, за което говори св. Йоан Богослов в Откровението.

Символът на вярата — израз на Божието присъствие

Понятието „символ“ е съставна дума с гръцки произход: и означава 'да поставиш заедно, да съставиш, да съединиш'. В християнството символът не предполага, както в паганизма, отъждествяване на обекта и неговия смисъл, нито — както в иконоборството или по-късно в рационализма — тяхното разделяне. Символът не е просто знак (*signum*), който посочва нещо далечно, отделено в пространството и времето или нещо с трансцендентна природа. Символът отчасти и постепенно открива тайната, която обозначава, като едновременно въвежда в още по-дълбока тайна. Според ареопагитските писания символът служи за изразяване на непостижимото и безкрайното в постижимото и неограниченото, тъй като в него „се преплитат изречимото и неизречимото“¹⁰³. Следователно символът предполага присъствието на онова, за което става дума, а това означава, че между символа и онова, което символът представя, съществува *неслитно и неразделно* единство. От тези думи вече става ясно, че в християнството не може да се говори за символ извън Господ Христос, в Когото е осъществено *неолитното и неразделно* единство на несътворената, невидима божествена природа и сътворената, видима човешка природа.

Между вярващите и Бога се осъществява общение и общност в Христос, *Който е образ* (= икона) на невидимия Бог (*Кол. 1:15*), т. е. в Църквата, която е „образ и икона Божия, защото подражава на Неговото действие и дължи своя образ (образец, начин на съществуване) на Него“¹⁰⁴. Това ни говори, че в християнството символът се разбира най-добре, ако се разглежда и преживява в светлината на *иконичната онтология*¹⁰⁵.

Символът на вярата не е някаква теоретична декларация, допълнително включена в евхаристийния канон, защото извира от най-дълбокия живот на Църквата, от най-непосредствения опит на вярващите в осъществяването на единството и общението на сътворения свят и несътворения Бог в Личността на Господ Христос.

Както Бог е станал човек със Своя образ, т. е. със Своя символ¹⁰⁶, така и човекът с изповядването на вярата трябва да стане *подобие* на своя Първообраз Господ Христос, т. е. да се уподоби на начина на съществуване на Света Троица (срв. *Бит. 1:27*). Това е възможно и осъществимо само в Църквата, тъй като Църквата е икона на Бога и именно тя проявява вътретройното действие и единство в Тялото Христово. Опитът на ранната Църква показва най-ясно присъствието на Света Троица в живота на вярващите. Този опит е засвидетелстван по най-добрия начин в краткия Символ на вярата на ранната Църква, изразен с думите: *В името на Отца и Сина и Светия Дух*'. По този начин не само е била изповядвана вярата в Света Троица, но заедно с това е била изповядвана и вярата в Нейното присъствие в

събранието на вярващите. Чрез тези думи на троичното богословие, като следват принципите на икониичната онтология, всички тайнства в ранната Църква — и преди всичко Евхаристията и Кръщението — са въвеждали вярващите в истинско общение с Бога.

Мат. 28:19. — Бел. ред.

Влизането на езичниците в Църквата е поставило пред християнските отци и учители задачата богословски да обяснят и лаконично да изкажат вярата в Света Троица. За тези усилия от голяма полза са били вече споменатите кръщелни символи на по-местните Църкви. Отците от Първия вселенски събор са използвали тези символи, за да изразят съборната вяра на цялата Църква. Основа на Никейското изповедание на вярата са станали преди всичко кръщелните символи на Йерусалимската и на Аптиохийската църква¹⁰⁷, но и на други поместни Църкви.

Смисъла от съставяне на Символ на вярата светите отци са виждали преди всичко в изразяване единството на вярата на вселенско равнище, но едновременно с това — и в защитата на вярата от еретическите учения. Никейският символ — вече с недвусмислено изразената вяра в *единосъщцето* на Сина с Отца — станал образец за всички по-късни съборни решения, символи и ороси (= вероопределения). Поради това, че подчертава единството по същност в Света Троица, св. Василий Велики е казал за Никейския символ, че е „велика проповед на истинската вяра“¹⁰⁸. Подобно на него св. Атанасий Велики е подчертал, че Никейското изповедание на вярата „било способно и достатъчно да унищожи всяка нечестива ерес и да утвърди църковното учение“¹⁰⁹. С Никейския символ се опровергава и учението на онези, които хулят Светия Дух, смятайки Го за творение, защото „тогава отците, като казаха всичко за вярата в Сина, веднага допълниха: вярваме и в Светия Дух, та с това да изповядат съвършената и пълна вяра в Света Троица“¹¹⁰.

Никейско-Цариградският символ — критерий за правоверност

Никейският символ на вярата е потвърден и допълнен на Втория вселенски събор в Константинопол с пет нови члена, в които по-детайлно е изразена вярата на Църквата в Светия Дух, след което е подчертана нуждата от вяра в Църквата и от Кръщението за влизането в общността на верните. Никео-Цариградският символ на вярата е останал критерий за правоверност в Църквата до днес. На следващите събори са тълкувани истините на Никео-Цариградския символ на вярата и на тази основа детайлно е анализирано учението на Църквата.

Никео-Цариградският символ на вярата е въведен постепенно в живота на Църквата, на мястото на поместните символи¹¹¹, докато окончателно се установи на вселенско равнище през V в. Той е заел мястото си в началото на евхаристийния канон (по време на Литургията), защото правилното изповядване на вярата в Света Троица винаги е било условие за извършването на Евхаристията.

Символът на вярата започва с думата ‘вярвам’ и той е единственият текст от Литургията, който се изрича в първо лице единствено число. Това означава, че вярата е лична и че никой друг вместо нас не може да изповядва нашата вяра. Важно е да се подчертае, че личната вяра се изповядва именно в Литургията, в която Църквата се проявява като общност на *верните*. От казаното следва, че никой не може да каже, че вярва, а да не е член на Църквата, или че вярва в това, в което вярва Църквата, а да е извън нея, т. е. извън Евхаристията.

Преди изповядването на Символа на вярата свещеникът произнася: *Премъдрост*, което означава, че в изповядването на Символа на вярата Църквата не говори „по своя човешки състав“, а единодушно произнася боговдъхновените думи на Божествената мъдрост. Символът на вярата представя и сбора от неизброимите Божии дарове, които сме приели, но в същото време е и израз на благодарността на вярващите за всички Божии благодеяния. Затова изповядването на Символа на вярата според св. Максим Исповедник има исторически и есхатологичен характер, защото „проявява тайнствено благодарността, която ще принесем в другия (вечния) живот“¹¹² така, че „вечното изповядване на Символа на вярата... ще бъде показател, че Божията любов към нас не е останала без резултат“¹¹³,

В Символа на вярата е изказана не само правилната вяра в Отца и Сина и Светия Дух, но и вярата в цялото Божие домостроителство — от сътворяването на света до въвеждането във вечния живот, което ще стане в края на историята. Затова светите отци са излагали истините на божественото учение, изхождайки от Символа на вярата, и в него са виждали основата на живота на Църквата.